

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS GAMTINIŲ DUJŲ ĮSTATYMO 5 STRAIPSNIO 2 DALIES (2000 M. SPALIO 10 D. REDAKCIJA) IR LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2001 M. BIRŽELIO 19 D. NUTARIMU NR. 743 „DĖL GAMTINIŲ DUJŲ PERDAVIMO, PASKIRSTYMO, LAIKYMO IR TIEKIMO LICENCIJAVIMO TAISYKLIŲ PATVIRTINIMO“ PATVIRTINTŲ GAMTINIŲ DUJŲ PERDAVIMO, PASKIRSTYMO, LAIKYMO IR TIEKIMO LICENCIJAVIMO TAISYKLIŲ 10 PUNKTO ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, ŠIŲ TAISYKLIŲ 37 PUNKTO (2002 M. GRUODŽIO 23 D. REDAKCIJA) ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS ENERGETIKOS ĮSTATYMO 15 STRAIPSNIO 1 DALIAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS GAMTINIŲ DUJŲ ĮSTATYMO 14 STRAIPSNIO 1 DALIAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO KODEKSO 1.2 STRAIPSNIO 2 DALIAI, 1.3 STRAIPSNIO 3 DALIAI, 2.80 STRAIPSNIO, LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS ĮSTATYMO 4 STRAIPSNIO

2009 m. balandžio 29 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Tomos Birmontienės, Prano Kuconio, Kęstučio Lapinsko, Zenono Namavičiaus, Egidijaus Šileikio, Romualdo Kęstučio Urbaičio,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovui Seimo nariui Juliiui Veselkai (atstovaujančiam suinteresuotam asmeniui – Seimui bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą Nr. 1B-16/2007),

suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovams Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Teisės ir viešųjų pirkimų departamento direktorei Neringai Pažūsienei

(atstovaujantį suinteresuotam asmeniui – Vyriausybei bylos dalyje pagal pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-29/2005), Ūkio ministerijos Teisės ir viešųjų pirkimų departamento Teisėkūros ir teisės taikymo skyriaus vedėjai Linai Lukoševičiūtei (atstovaujantį suinteresuotam asmeniui – Vyriausybei bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą Nr. 1B-16/2007), Ūkio ministerijos Energetikos išteklių departamento Dujų ir vietinių išteklių skyriaus vyriausiajam specialistui Gintautui Danaičiui (atstovaujantį suinteresuotam asmeniui – Vyriausybei byloje pagal pareiškėjų – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą Nr. 1B-16/2007 ir Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-29/2005),

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2009 m. balandžio 21 d. išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 23/05-18/07 pagal:

1) pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 10 punkto nuostata „Licencijos perduoti, paskirstyti, laikyti dujas išduodamos tik dujų sistemas nuosavybės teise turinčioms ar kitais teisėtais būdais jas naudojančioms įmonėms“ neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46, 54 straipsniams (prašymas Nr. 1B-16/2007);

2) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 23 d. nutarimo Nr. 2091 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ papildymo“ nuostata „37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsniui, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 46 straipsnio 1 daliai, 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 daliai, Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.2 straipsnio 2 daliai, 1.3 straipsnio 3 daliai, 2.80 straipsniui, Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsniui (prašymas Nr. 1B-29/2005).

Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 1 d. sprendimu „Dėl prašymų sujungimo į vieną bylą“ pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas Nr. 1B-16/2007 (byla Nr. 18/07) ir pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymas Nr. 1B-29/2005 (byla Nr. 23/05) buvo sujungti į vieną bylą ir jai suteiktas numeris 23/05-18/07.

Konstitucinis Teismas

nustatė:**I**

1. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis ir Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių (toliau – ir Taisyklės) 10 punkto nuostata „Licencijos perduoti, paskirstyti, laikyti dujas išduodamos tik dujų sistemas nuosavybės teise turinčioms ar kitais teisėtai būdais jas naudojančioms įmonėms“ neprieštaruja Konstitucijos 46, 54 straipsniams.

2. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Vyriausybės 2002 m. gruodžio 23 d. nutarimo Nr. 2091 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ papildymo“ nuostata „37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ neprieštaravo Konstitucijos 5 straipsniui, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 46 straipsnio 1 daliai, 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 daliai, Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai, Civilinio kodekso 1.2 straipsnio 2 daliai, 1.3 straipsnio 3 daliai, 2.80 straipsniui, Konkurencijos įstatymo 4 straipsniui.

II

1. Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas Nr. 1B-16/2007 grindžiamas šiais argumentais.

1.1. Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje nustačius ir Taisyklių 10 punkte pakartojus teisinį reguliavimą, įpareigojusį įmones, norinčias gauti dujų perdavimo, paskirstymo ar laikymo licenciją, turėti dujų sistemas nuosavybės teise ar kitais teisėtai būdais jas naudoti, buvo sukurtos dirbtinės ir neproporcingai didelės kliūtys siekiamam tikslui – neribotas skaičius asmenų, siekiančių gauti atitinkamoje teritorijoje minėtą licenciją, dar iki licencijuojamos veiklos pradžios buvo įpareigoti statyti arba kitaip įsigyti dujų sistemas, kurioms reikalingos didelės investicijos, tačiau licencija konkrečioje teritorijoje galėjo būti suteikta tik vienai įmonei. Tokiu atveju kitos įmonės, įsigijusios dujų sistemas, galėjo patirti žalos (nuostolių), kurios atlyginti nebuvo numatyta, taip pat galėjo iškilti nepanaudotų dujų sistemų realizavimo problema.

Toks teisinis reguliavimas neskatino naujų įmonių iniciatyvos, dirbtinai ribojo ūkinės

veiklos laisvę ir konkurenciją dujų rinkoje, sudarė teisinis prielaidas sukurti monopolinę dujų rinką, galėjo pažeisti vartotojų interesus ir pakenkti bendrai visuomenės naudai, nes licencija buvo suteikiama pagal formalius kriterijus, dažnai palankius vienai įmonei, atsižvelgiant ne į tai, kokią naudą licenciją gavęs asmuo suteiks visuomenės poreikių tenkinimui, o į tai, ar įmonė turi dujų sistemas. Toks teisinis reguliavimas, pareiškėjo nuomone, galėjo prieštarauti Konstitucijos 46 straipsniui.

1.2. Minėtu teisiniu reguliavimu buvo sukurta situacija, kai įsigytos dujų sistemos galėjo likti nenaudojamos ir trukdyti racionaliai eksploatuoti žemę, kenkti gamtinei aplinkai, todėl pareiškėjui kilo abejonių dėl minėtų nuostatų atitikties Konstitucijos 54 straipsniui.

2. Pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymas Nr. 1B-29/2005 grindžiamas šiais argumentais.

2.1. Pagal Energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 dalį (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) valstybinio energetikos sektoriaus kainų reguliavimo principai (t. y. kaip reguliuojama kaina – patvirtinant viršutinę kainų ribą ar kitaip) ir nomenklatūra (t. y. kokios kainos reguliuojamos) gali būti nustatyti tik įstatyme. Tačiau nei Gamtinių dujų įstatyme, nei kituose įstatymuose nebuvo ir nėra nustatytas gamtinių dujų tiekimo kainų reguliavimas laisviesiems vartotojams. Vyriausybei taip pat nėra suteikta teisė keisti ar papildyti įstatymu reguliuojamų gamtinių dujų sektoriaus kainų sąrašą ir nustatyti kitokią kainų reguliavimo būdą arba tokią teisę perduoti Vyriausybės įgaliotoms institucijoms.

Tai, kad Gamtinių dujų įstatymo (2000 m. spalio 10 d. redakcija) 12 straipsnio 3 dalyje nustatyta dujų tiekėjų teisė sudaryti dujų tiekimo sutartis su laisvaisiais vartotojais (šio įstatymo 2 straipsnio 24 punkte laisvasis vartotojas apibrėžiamas kaip „vartotojas, turintis teisę laisvai pasirinkti tiekėją“) ir paskirstymo įmonėmis, 7 straipsnyje nustatyta, kad vienas iš privalomų dujų tiekimo sutarties elementų – kaina, o 14 straipsnyje, reglamentuojančiame dujų kainų valstybinį reguliavimą, įtvirtinant baigtinį valstybės reguliuojamų dujų sektoriaus kainų sąrašą, nenumatytas dujų tiekimo kainų reguliavimas laisviesiems vartotojams, leidžia daryti prielaidą, kad įstatymų leidėjas nesiekė dujų sektoriuje reguliuoti tiekimo kainų laisviesiems vartotojams ir paliko teisę ūkio subjektui savarankiškai nustatyti, ar susitarti su laisvaisiais vartotojais dėl dujų tiekimo kainos.

Taigi Vyriausybė, 2002 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 2091 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ papildymo“ Taisykles papildžiusi 37.9 punktu, įtvirtinusi įmonės, kuri verčiasi dujų tiekimu, pareigą „nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta dujų tiekimo kainos riba“, papildė Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) nustatytą valstybės reguliuojamų kainų baigtinį sąrašą ir taip sukūrė naujo pobūdžio teisės normą, t. y.

reglamentavo tai, kas neregamentuota Gamtinių dujų įstatyme, todėl viršijo savo kompetenciją, be to, suvaržė gamtinių dujų tiekėjų teisę į nuosavybę, t. y. teisę gauti atitinkamas pajamas iš verslo, taip pat ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą.

Remdamasis Konstitucinio Teismo doktrina pareiškėjas taip pat pažymėjo, kad poįstatyminiu teisės aktu yra realizuojamos įstatymo normos, tačiau toks teisės aktas negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis (Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 14 d. nutarimas); žemesnio lygmens teisės aktai neturi prieštarauti aukštesnio lygmens teisės aktams, ir joks teisės aktas negali prieštarauti Konstitucijai (Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas).

Todėl pareiškėjui, *inter alia* remiantis Konstitucinio Teismo 1994 m. sausio 14 d., 1995 m. balandžio 20 d., 1996 m. balandžio 18 d., 1998 m. balandžio 21 d., 2002 m. kovo 14 d., 2003 m. gruodžio 3 d. ir 2004 m. sausio 26 d. nutarimų doktrininėmis nuostatomis, kilo abejonė, ar ginčijamas Vyriausybės nutarimas ta apimtimi, kuria Taisyklės buvo papildytos 37.9 punktu, įtvirtinusi įmonės, kuri verčiasi dujų tiekimu, pareigą „nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta dujų tiekimo kainos riba“, neprieštaravo Konstitucijos 5 straipsniui, 94 straipsnio 2 punktui, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 46 straipsnio 1 daliai, Konstitucijos preambulėje, pasak pareiškėjo, įtvirtintam teisinės valstybės principui, taip pat Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai (2000 m. spalio 10 d. redakcija), Energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) įtvirtintai nuostatai, kad valstybinės reguliuojamų kainų nomenklatūra ir reguliavimo principai nustatomi energetikos sektorių įstatymuose.

2.2. Papildžiusi Taisyklės minėta nuostata, Vyriausybė, viršydama jai suteiktą kompetenciją, reglamentavo įstatymais nesureguliuotus civilinius santykius, įtvirtino įstatymuose nenumatytą administracinį metodą, kuriuo reglamentuojama juridinių asmenų – gamtinių dujų tiekėjų – veikla, ir neteisėtai suvaržė dujų įmonių teisę laisvai nustatyti dujų tiekimo kainą laisviesiems vartotojams, garantuojamą Energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) ir Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija).

Todėl pareiškėjui kilo abejonė, ar Taisyklių 37.9 punktas (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) neprieštaravo Civilinio kodekso 1.2 straipsnio 2 dalyje, pasak pareiškėjo, įtvirtintam draudimui riboti teises kitaip nei įstatymu, Civilinio kodekso 1.3 straipsnio 3 dalyje, pasak pareiškėjo, įtvirtintam reikalavimui Vyriausybei ir kitoms valstybės institucijoms priimti teisės aktus tik Civilinio kodekso bei kitų įstatymų numatytais atvejais ir apimtimi ir Civilinio kodekso 2.80 straipsnyje, pasak pareiškėjo, įtvirtintam imperatyviam reikalavimui administracinių metodų taikymą civiliniams teisiniams santykiams įtvirtinti įstatymuose, o ne poįstatyminiuose teisės aktuose.

2.3. Gamtinės dujos gali būti pakeičiamos kitais energetikos ištekliais, t. y. konkuruoja su jais, pvz., mazutu ir kitais naftos produktais, kurių kainos laisviesiems vartotojams nebuvo reguliuojamos, todėl Taisyklių 37.9 punkte (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija), kuriame įtvirtinta įmonės, besiverčiančios dujų tiekimu, pareiga „nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta dujų tiekimo kainos riba“, nebuvo užtikrinta sąžiningos konkurencijos laisvė, buvo sudarytos prielaidos iškreipti konkurencijos sąlygas energijos šaltinių tiekimo rinkoje, diskriminuojami gamtinių dujų tiekėjai ir suvaržyta jų teisė laisvai konkuruoti su kitais energijos šaltinių tiekėjais, šiuo atveju patenkančiais į geresnę padėtį.

Todėl pareiškėjui, *inter alia* remiantis Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimo doktrininėmis nuostatomis, kad konstitucinė sąžiningos konkurencijos apsaugos garantija įpareigoja valstybės valdžios, savivaldybių institucijas teisinėmis priemonėmis užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę ir kad ši garantija reiškia draudimą valstybės valdžios, savivaldybių institucijoms, reguliuojančioms ūkinę veiklą, priimti sprendimus, iškreipiančius ar galinčius iškreipti sąžiningą konkurenciją, kilo abejonė, ar Taisyklių 37.9 punktas (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija), įtvirtinęs įmonės, kuri verčiasi dujų tiekimu, pareigą „nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta dujų tiekimo kainos riba“, neprieštaravo Konstitucijos 46 straipsnio 4 daliai, Konkurencijos įstatymo 4 straipsnyje (1999 m. kovo 23 d. redakcija), pasak pareiškėjo, įtvirtintiems sąžiningos konkurencijos, diskriminacijos draudimo principams.

III

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – buvusio Seimo atstovo Seimo nario P. Vilko (atstovaujančio suinteresuotam asmeniui – Seimui bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą Nr. 1B-16/2007), suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovų N. Pažūsienės ir G. Danaičio (atstovaujančių suinteresuotam asmeniui – Vyriausybei bylos dalyje pagal pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-29/2005), L. Lukoševičiūtės ir G. Danaičio (atstovaujančių suinteresuotam asmeniui – Vyriausybei bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą Nr. 1B-16/2007) rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštaravo atitinkamam aukštesnės galios teisiniui reguliavimui, *inter alia* Konstitucijai.

1. Suinteresuoto asmens – Seimo atstovo Seimo nario P. Vilko pozicija dėl pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymo Nr. 1B-16/2007 grindžiama šiais argumentais.

1.1. Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) įtvirtintas reikalavimas taikomas vienodai visoms įmonėms, siekiančioms gauti perdavimo, paskirstymo ar laikymo veiklos licenciją. Be to, ir kituose energetikos sektoriuose (elektros ir šilumos) įmonėms, siekiančioms

gauti perdavimo ar paskirstymo veiklos licenciją, taip pat yra nustatytas analogiškas reikalavimas.

1.2. Įmonė, Taisyklių nustatyta tvarka gavusi dujų perdavimo, paskirstymo ar laikymo licenciją, iškart įgyja teisę ir pareigą vykdyti dujų perdavimo, paskirstymo ar laikymo veiklą, kuri iš viso nėra įmanoma neturint pagal nustatytus reikalavimus įrengtos ir su veikiančia sistema sujungtos gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo ar laikymo sistemos, be kurios asmuo negalėtų tenkinti vartotojų poreikių dujų sektoriuje ir neatneštų jokios naudos nei sau, nei kitiems visuomenės nariams.

1.3. Energetikos įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) yra įtvirtinta imperatyvi nuostata – perdavimo ir skirstymo licencijose nurodomos perdavimo ir skirstymo teritorijos, kuriose operatorius turi išskirtines teises vykdyti veiklą. Taigi, užtikrinant saugų ir nepertraukiamą dujų transportavimą vartotojams, gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo vamzdynais veikla išlieka natūrali monopolija, o liberalizuota yra tik dujų gavyba (gamyba) ir tiekimas (prekyba).

2. Seimo Pirmininko 2008 gruodžio 15 d. potvarkiu Nr. 9 „Dėl Seimo Pirmininko 2007 m. balandžio 25 d. potvarkio Nr. 142 pakeitimo“ buvo pakeistas suinteresuoto asmens – Seimo atstovas: atstovauti Seimui Konstituciniame Teisme buvo įgaliotas Seimo narys J. Veselka. Konstituciniam Teismui pateiktame 2009 m. balandžio 9 d. rašte J. Veselka nurodė iš esmės pritariąs buvusio Seimo atstovo Seimo nario P. Vilko rašytiniuose paaiškinimuose pateiktiems argumentams ir kartu pareiškė manąs, kad kyla abejonių dėl ginčijamų įstatymo ir Taisyklių nuostatų atitikties Konstitucijai.

3. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovų L. Lukoševičiūtės ir G. Danaičio pozicija dėl pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymo Nr. 1B-16/2007 grindžiama šiais argumentais.

3.1. Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) įtvirtintas vienas iš reikalavimų įmonėms, siekiančioms gauti perdavimo, paskirstymo ar laikymo veiklos licenciją (įpareigojimas dar iki licencijuojamos veiklos pradžios statyti arba kitaip įsigyti gamtinių dujų sistemas), vienodai taikomas visoms įmonėms, siekiančioms gauti perdavimo, paskirstymo ar laikymo veiklos licenciją, ir dėl to nėra sukurta dirbtinių ir neproporcingų kliūčių siekiamam tikslui. Prieš išduodant licenciją privaloma patikrinti įmonės technologinį, finansinį ir vadybinį pajėgumą vykdyti nustatytas licencijuojamos veiklos sąlygas. Kituose energetikos sektoriuose (elektros ir šilumos) yra nustatytas analogiškas reikalavimas įmonėms, siekiančioms gauti perdavimo ir paskirstymo veiklos licenciją.

3.2. Asmuo, Taisyklėse nustatyta tvarka gavęs dujų perdavimo ar paskirstymo licenciją, iškart įgyja teisę ir pareigą vykdyti perdavimo ar paskirstymo sistemos operatoriaus funkciją (t. y. licencijoje nurodytoje teritorijoje teikti dujų perdavimo ar paskirstymo paslaugas), todėl, kad galėtų vykdyti gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo ir laikymo veiklą ir užtikrinti nepertraukiamą, saugų, mažiausiomis sąnaudomis dujų tiekimą vartotojams, jis turi turėti įrenginius.

Licencija negali būti sąlyginė, t. y. jai negali būti keliama „atidedamoji“ sąlyga, kad licencijuojamą veiklą vykdyti būtinos sąlygos, pvz., technologinių įrenginių (dujų sistemos) įgijimas,

būtų įvykdomos jau po licencijos išdavimo, nes tai prieštarautų licencijavimo tikslams ir principams, būtų pažeistos Konstitucijos 46 straipsnio nuostatos. Tokiu atveju susidarytų situacija, kad įmonė, turinti licenciją perduoti, paskirstyti ar laikyti gamtines dujas, šios licencijuojamos veiklos negalėtų vykdyti, nes neturėtų jai reikalingų technologinių pajėgumų, ir neaišku, ar jų įgytų. Taigi reikalavimas, kad norintieji gauti licenciją vykdyti atitinkamą veiklą turėtų teisę į įrenginius, be kurių licencijuojama veikla negalima, yra nustatytas siekiant apginti viešąjį interesą ir vartotojų teises, užtikrinant saugų ir patikimą dujų perdavimą ir paskirstymą vartotojams.

3.3. Perdavimo ir paskirstymo veikla nėra susijusi su perdavimo ar paskirstymo sistemų statyba. Pagal Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalį (2000 m. spalio 10 d. redakcija) tam, kad būtų išduota licencija perduoti, paskirstyti ir laikyti gamtines dujas, neprivaloma gamtinių dujų sistemų turėti nuosavybės teisę, nebūtina jų statyti, o pakanka jas naudoti kitais teisėtais pagrindais, t. y. pakanka būti įgijusiam teisę į gamtinių dujų sistemas bet kuriuo iš Civiliname kodekse numatytų sandorių, o tai nereiškia, kad yra būtinos gamtinių dujų sistemos statyba ir investicijos statybai.

3.4. Energetikos įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) yra įtvirtintas imperatyvas – perdavimo ir skirstymo licencijose nurodomos perdavimo ir skirstymo teritorijos, kuriose operatorius turi išskirtines teises vykdyti veiklą. Taigi gamtinių dujų sektoriuje (kaip ir elektros bei šilumos sektoriuose) dujų perdavimo ir skirstymo vamzdynais veikla yra natūrali monopolija, o dujų gavyba (gamyba) ir tiekimas (prekyba) yra liberalizuota.

3.5. Dujų sistemų statyba turi atitikti teisės aktų nustatytus aplinkosaugos reikalavimus, be to, dujų perdavimo įmonė turi pareigą nustatytą tvarka pranešti Ūkio ministerijai apie perdavimo sistemų statybos ir naudojimo pradžią. Gamtinių dujų įstatyme numatyta, kad leidimai perdavimo ir paskirstymo sistemoms įrengti neišduodami, jeigu neišnaudojami esami pajėgumai. Perdavimo ir paskirstymo sistemos turi atitikti projektavimo, statybos, eksploatavimo reikalavimus, kad būtų užtikrintas sistemų talpyklų, įrenginių suderinamumas ir saugi veikla. Todėl, vadovaujantis nurodytomis teisės aktų nuostatomis, kuriomis siekiama apsaugoti vartotojų interesus, gamtinę aplinką, užtikrinti planingą ir efektyvią dujų sistemų plėtrą, neįmanoma tokia situacija, kad toje pačioje teritorijoje skirtingi asmenys statytų dujų sistemas. Konkuruojančios dujų perdavimo sistemos negali būti įrengiamos. Šiomis nuostatomis valstybė įgyvendina Konstitucijos 54 straipsnyje nustatytą pareigą rūpintis gamtine aplinka.

3.6. Siekiant užtikrinti žalos atlyginimą, Gamtinių dujų įstatymo 21 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) įtvirtinta, kad „asmenys savo neteisėta veikla padarytą kitiems asmenims, įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms žalą atlygina įstatymų nustatyta tvarka“. Bendrasis žalos, padarytos valdžios institucijų neteisėtais veiksmais, atsakomybės principas yra nustatytas ir Civilinio kodekso 6.271 straipsnyje, kuriuo vadovaujantis asmenys, manantys, kad dėl neteisėtų valdžios institucijų veiksmų jiems atsirado žala, turi teisę kreiptis teisės aktų nustatyta tvarka į teismą.

4. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovų N. Pažūsienės ir G. Danaičio pozicija dėl pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo Nr. 1B-29/2005 grindžiama šiais argumentais.

4.1. Energetikos įstatymu (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) Vyriausybei yra suteikta teisė reglamentuoti valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principus, taip pat jame nustatyta, kad Vyriausybė ar jos įgaliotos institucijos, vykdydamos valstybinį energetikos valdymą, tvirtina energetikos veiklos licencijavimo taisykles, įstatymų nustatytais atvejais turi teisę įmonėms, kurios verčiasi energetikos veikla, priskirti viešuosius interesus atitinkančius įpareigojimus bei vykdyti kitas Energetikos įstatymo ir kitų įstatymų nustatytas funkcijas. Gamtinių dujų įstatymas (2000 m. spalio 10 d. redakcija) tiesiogiai gamtinių dujų tiekimo kainos nereguliuoja, tačiau Energetikos įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) nustatyta, kad kitų įstatymų nuostatos, reglamentuojančios energetikos veiklą, galioja tiek, kiek neprieštaruja Energetikos įstatymui.

Lietuvos Respublikos kainų įstatymo 8 straipsnyje yra įtvirtinta Vyriausybės teisė riboti kainų ir tarifų didėjimą ne ilgesniam nei 6 mėnesių laikotarpiui, jeigu rinkos kainų ir tarifų dinamika sukelia arba gali sukelti ekonomikos funkcionavimo sutrikimus, kurie pažeidžia Respublikos ūkio ir gyventojų interesus. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovai atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėjo ginčijama nuostata galiojo nuo 2002 m. gruodžio 28 d. iki 2003 m. liepos 19 d.

Todėl, atsižvelgus į nurodytas įstatymų nuostatas, kuriose yra nustatyti ūkinės dujų tiekimo veiklos administraciniai metodai, daroma išvada, kad Vyriausybė turėjo įstatymo nustatytą pagrindą reguliuoti dujų tiekimo kainas.

4.2. Lietuvoje gamtinės dujos tiekiamos iš vienintelio išorinio dujų tiekimo šaltinio – Rusijos Federacijos atvirosios akcinės bendrovės „Gazprom“, turinčios pagrindinių Lietuvos dujų sistemų operatorių akcijų. Jokių dujotiekių jungčių su kitų valstybių (išskyrus Rusiją, Baltarusiją ir Latviją) gamtinių dujų tinklais Lietuva neturi. Nesant reikiamos infrastruktūros ir rinkoje veikiant tik dviem gamtinių dujų tiekėjams, kurie tarpusavyje nekonkuruoja, laisvieji vartotojai neturi galimybių pasirinkti kito tiekėjo, o naudoti kitos rūšies kurą neturi techninių galimybių. Taigi Lietuva yra visiškai priklausoma nuo vienos įmonės, ir dujų tiekėjas gali diktuoti bet kokias dujų tiekimo sutarčių sąlygas (*inter alia* nepagrįstai didelės dujų tiekimo kainas). Todėl šiuo atveju nėra sąlygų dujų sektoriuje visiškai įgyvendinti laisvos ir konkurencingos rinkos, taip pat tokioje dujų rinkoje gamtinių dujų konkurencijos su kitais energetikos ištekliais, netaikomas sutarties laisvės principas.

Kai gamtinės dujos naudojamos energijai ir (arba) šilumai gaminti, o energija tiekama šimtams tūkstančių vartotojų, siekiant išvengti dujų tiekimo įmonių piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi bei vartotojų interesų pažeidimo nustačius nesąžiningas dujų tiekimo kainas, valstybė turi teisę ir kartu pareigą reguliuoti dujų tiekimo įmonių veiklą ir vartotojams tiekiamų dujų kainas. Todėl, vadovaudamasi Energetikos, Gamtinių dujų ir Kainų įstatymais, Vyriausybė turėjo teisę reguliuoti

gamtinių dujų tiekimo veiklą, kartu ir tiekimo kainų nustatymą kaip vieną iš gamtinių dujų tiekimo veiklos reguliavimo sudedamųjų dalių.

Ginčijamu Vyriausybės nutarimu gamtinių dujų tiekimo veiklos reguliavimas buvo nustatytas visiems ūkio subjektams, besiverčiantiems šia veikla, o tai reiškia, kad buvo nustatytos vienodos veiklos sąlygos visiems ūkio subjektams, turintiems licencijas tiekti gamtines dujas. Todėl šis Vyriausybės nutarimas neiškraipė konkurencijos sąlygų.

4.3. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovai pažymėjo, jog Vyriausybės 2002 m. gruodžio 23 d. nutarimo Nr. 2091 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ papildymo“ projekto lydraštyje-teikime Vyriausybei nurodyta, kad ginčijamo teisinio reguliavimo tikslas – apriboti gamtinių dujų kainų augimą laisviesiems vartotojams, kartu ir energijos kainų augimą visiems vartotojams.

Taigi Vyriausybė, priimdama ginčijamą nutarimą, kuriuo iš dalies sureguliuavo dujų tiekimo kainą laisviesiems vartotojams, nepažeidė konstitucinio sutarties laisvės principo, nes atsižvelgė į tuo metu Lietuvos dujų rinkoje buvusią padėtį, nepalankią vartotojų padėtį ir į sąžiningumo, protingumo, teisingumo principus, kuriems turi neprieštarauti jokios šalių susitarimu nustatomos sutarties sąlygos, ir, saugodama visuomenę bei silpnąją sutarties šalį – vartotojus – nuo nepagrįstai didelių dujų tiekimo kainų (pabrėžtina, kad iš esmės minėtu Vyriausybės nutarimu buvo ribojama ne pati kaina, o dujų tiekėjo perkamų ir parduodamų kainų skirtumas, t. y. marža), t. y. gindama viešąjį interesą, įgyvendino Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies nuostatą „Valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei“ ir 46 straipsnio 5 dalies nuostatą „Valstybė gina vartotojo interesus“.

IV

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos pirmininko R. A. Stanikūno, Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pirmininko V. Poderio, Europos teisės departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos generalinio direktoriaus D. Kriaučiūno, Valstybinės energetikos inspekcijos prie Ūkio ministerijos viršininko V. Miškinio rašytiniai paaiškinimai.

V

1. Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Seimo atstovas Seimo narys J. Veselka iš esmės pakartojė rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus, taip pat pateikė papildomus paaiškinimus.

2. Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovai N. Pažūsienė, L. Lukoševičiūtė ir G. Danaitis iš esmės pakartojė savo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus ir atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus, o N. Pažūsienė taip pat

pateikė papildomus paaiškinimus.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti, ar Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis ir Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 10 punkto nuostata „Licencijos perduoti, paskirstyti, laikyti dujas išduodamos tik dujų sistemas nuosavybės teise turinčioms ar kitais teisėtai būdais jas naudojančioms įmonėms“ neprieštarauja Konstitucijos 46, 54 straipsniams.

Pareiškėjas savo nutartyje, kuria kreipėsi į Konstitucinį Teismą, nenurodo, kokios redakcijos Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalies atitiktį Konstitucijai ginčija, tačiau iš jo prašymo argumentų matyti, kad yra ginčijama Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis, išdėstyta 2000 m. spalio 10 d. redakcija.

2. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo ištirti, ar Vyriausybės 2002 m. gruodžio 23 d. nutarimo Nr. 2091 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ papildymo“ nuostata „37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsniui, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsniui, 46 straipsnio 1 daliai, 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat Energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 daliai, Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai, Civilinio kodekso 1.2 straipsnio 2 daliai, 1.3 straipsnio 3 daliai, 2.80 straipsniui, Konkurencijos įstatymo 4 straipsniui.

2.1. Iš pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo argumentų matyti, kad Konstitucinio Teismo prašoma ištirti Taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostatos „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ atitiktį Konstitucijai, taip pat Energetikos įstatymo, Gamtinių dujų įstatymo, Civilinio kodekso, Konkurencijos įstatymo nuostatoms.

2.2. Iš pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo argumentų matyti, kad Konstitucinio Teismo *inter alia* prašoma ištirti Taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostatos „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos

riba“ atitiktį:

- ne visam Konstitucijos 23 straipsniui, o tik jo 1 ir 2 dalims;
- ne tik Konstitucijos 46 straipsnio 1 daliai, bet ir šio straipsnio 4 daliai;
- Energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 daliai (2002 m. gegužės 16 d. redakcija);
- Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai (2000 m. spalio 10 d. redakcija);
- Civilinio kodekso 1.2 straipsnio 2 daliai (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 1.3 straipsnio 3 daliai (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 2.80 straipsniui (2000 m. liepos 18 d. redakcija);
- Konkurencijos įstatymo 4 straipsniui (1999 m. kovo 23 d. redakcija).

2.3. Taigi pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo ištirti Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostatos „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ atitiktį Konstitucijos 5 straipsniui, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsnio 1, 2 dalims, 46 straipsnio 1, 4 dalims, 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 daliai (2002 m. gegužės 16 d. redakcija), Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai (2000 m. spalio 10 d. redakcija), Civilinio kodekso 1.2 straipsnio 2 daliai (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 1.3 straipsnio 3 daliai (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 2.80 straipsniui (2000 m. liepos 18 d. redakcija), Konkurencijos įstatymo 4 straipsniui (1999 m. kovo 23 d. redakcija).

3. Pažymėtina, kad Seimas 2007 m. kovo 20 d. priėmė Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2007 m. balandžio 19 d. Šiuo įstatymu Gamtinių dujų įstatymas (2000 m. spalio 10 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) buvo pakeistas ir išdėstytas nauja redakcija.

Vyriausybė 2003 m. liepos 15 d. priėmė nutarimą Nr. 908 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, įsigaliojusį 2003 m. liepos 19 d., kuriuo Taisyklių 37.9 punktą (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) pripažino netekusiu galios.

Vyriausybė 2007 m. gruodžio 5 d. priėmė nutarimą Nr. 1304 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“, įsigaliojusį tų pačių metų gruodžio 16 d., kurio 1 punktu patvirtino Gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo ir tiekimo licencijavimo taisykles, o 3 punktu pripažino netekusiu galios Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimą Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais).

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, jog tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipiasi bylą nagrinėjantis teismas, kuriam kilo abejonių dėl toje byloje taikytino įstatymo ar kito teisės akto atitikties Konstitucijai (kitam aukštesnės galios teisės aktui), Konstitucinis Teismas turi pareigą išnagrinėti teismo prašymą, nepaisydamas to, ar ginčijamas įstatymas arba kitas teisės aktas galioja, ar ne.

II

Dėl Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalies (2000 m. spalio 10 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 46, 54 straipsniams.

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje *inter alia* ginčijama tai, ar Konstitucijai neprieštaravo Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas.

2. Pažymėtina, kad iki Gamtinių dujų įstatymo (2000 m. spalio 10 d. redakcija) įsigaliojimo santykius, susijusius su ūkine veikla gamtinių dujų srityje, reguliavo teisės aktai, reglamentuojantys energetinės veiklos (veiklos, susijusios su energijos išteklių žvalgymu, gavyba, transportavimu, paskirstymu, energijos gamyba, perdavimu, prekyba ar energetikos įrenginių eksploatacija) santykius.

2.1. Antai Vyriausybė 1992 m. rugpjūčio 31 d. priėmė nutarimą Nr. 642 „Dėl padėties Lietuvos Respublikos energetikos sistemoje ir vartotojų apsirūpinimo energetikos ištekliais gerinimo“. Šiuo nutarimu Vyriausybė, „atsižvelgdama į sunkią padėtį, susidariusią energetikos sistemoje“, nutarė demonopolizuoti nuo 1992 m. rugsėjo 1 d. Lietuvos Respublikos vartotojų apsirūpinimo energetikos ištekliais tvarką sudarant ekonomines sąlygas, kurios skatintų juridinius ir fizinius asmenis šiuos išteklius tiekti (1 punktas), leido valstybinėms ir privačioms įmonėms į Lietuvą laisvai įvežti ir realizuoti naftą, naftos produktus, akmens anglis, dujas bei kitus energetikos išteklius, neribojant įvežamo jų kiekio ir netaikant jiems maito bei bendrojo ir individualaus akcizo mokesčių (1.1 punktas), įpareigojo Energetikos ministeriją bei miestų (rajonų) savivaldybes leisti juridiniams ir fiziniams asmenims – gamtinių dujų tiekėjams naudotis magistraliniais bei vietiniais dujotiekiais pagal sutartis (2.1 punktas).

2.2. Seimas 1995 m. kovo 28 d. priėmė Energetikos įstatymą, kuris įsigaliojo tą pačių metų balandžio 14 d. Šis įstatymas nustatė bendrąsias energetikos veiklos nuostatas, energetikos plėtojimo, funkcionavimo ir valdymo pagrindus, *inter alia* energetikos politikos tikslus, pagrindines energijos išteklių naudojimo nuostatas, energijos vartotojų teises ir pareigas, nacionalinės energetikos strategijos formavimo principus, energetikos tvarkymo ir valdymo pagrindus.

2.3. Energetikos įstatymo 17 straipsnyje (1995 m. kovo 28 d. redakcija) buvo nustatyta, kad energetikos veiklai reikia gauti licenciją (1 dalis) ir kad energetikos licencijų išdavimo tvarką nustato Vyriausybė (2 dalis).

Vyriausybė 1996 m. kovo 22 d. priėmė nutarimą Nr. 383 „Dėl Energetikos veiklos licencijavimo taisyklių patvirtinimo“, kuriuo patvirtino Energetikos veiklos licencijavimo taisykles (1 punktas) ir nustatė, kad šios taisyklės įsigalioja nuo 1996 m. birželio 1 d. (2 punktas). Šiuo Vyriausybės nutarimu patvirtintų taisyklių 10 punkte *inter alia* buvo nustatyta, kad įmonės, pageidaujanti gauti licenciją užsiimti energetine veikla, susijusia su dujų transportavimu, paskirstymu vamzdynais, pateikia atitinkamų institucijų liudijimus apie pasirengimą dirbti nurodytuosius darbus.

2.4. Seimas 1998 m. kovo 26 d. priėmė Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15 ir 17 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 1998 m. balandžio 10 d. Šio įstatymo 13 straipsniu buvo pakeistas Energetikos įstatymo 17 straipsnis (1997 m. spalio 7 d. redakcija), ir jame *inter alia* nustatyta, kad verstis energetikos įrenginių (elektros, šilumos, degių gamtinių ir skystųjų angliavandenilinių dujų) eksploatavimu gali tik įmonės, gavusios Ūkio ministerijos nustatyta tvarka išduotą leidimą; leidimus išduoda Energetikos valstybinė inspekcija prie Ūkio ministerijos.

Vyriausybė 1998 m. rugpjūčio 28 d., vadovaudamasi Energetikos įstatymo 17 straipsniu (1998 m. kovo 26 d. redakcija), priėmė nutarimą Nr. 1036 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. kovo 22 d. nutarimo Nr. 383 „Dėl Energetikos veiklos licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios ir energetinės veiklos licencijų keitimo į energetikos įrenginių eksploatavimo verslo leidimus terminų nustatymo“, kuris įsigaliojo 1998 m. rugsėjo 3 d. Šiuo nutarimu *inter alia* buvo nustatyta, kad energetikos veiklos licencijos, išduotos vadovaujantis Vyriausybės 1996 m. kovo 22 d. nutarimu Nr. 383, keičiamos į energetikos įrenginių eksploatavimo verslo leidimus.

2.5. Palyginus teisinį reguliavimą, nustatytą Energetikos įstatymo 17 straipsnyje (1995 m. kovo 28 d. redakcija), su nustatytu Energetikos įstatymo 17 straipsnyje (1998 m. kovo 26 d. redakcija) konstatuotina, kad pagal Energetikos įstatymo 17 straipsnį (1998 m. kovo 26 d. redakcija) įmonės, siekiančios užsiimti energetine veikla, vietoj iki tol pagal Energetikos įstatymo 17 straipsnį (1995 m. kovo 28 d. redakcija) reikalautų energetikos licencijų turėjo gauti energetikos įrenginių eksploatavimo verslo leidimus. Pažymėtina, kad tiek licencijos, tiek verslo leidimai iš esmės yra leidimų sistemos dokumentai, suteikiantys atitinkamam subjektui teisę užsiimti tam tikra ūkine veikla, taigi pagal savo paskirtį jie gali būti vertinami kaip identiškai dokumentai.

3. Seimas 2000 m. spalio 10 d. priėmė Gamtinių dujų įstatymą, kuris pagal šio įstatymo 23 straipsnio 1 dalį (2000 m. gruodžio 21 d. redakcija) įsigaliojo nuo 2001 m. liepos 1 d. (išskyrus įstatyme nurodytą išimtį). Pagal Gamtinių dujų įstatymo 1 straipsnį jis buvo skirtas bendriesiems gamtinių dujų sektoriaus organizavimo principams ir gamtinių dujų įmonių veiklai bei santykiams su vartotojais nustatyti (tiekiant, paskirstant, perduodant ir laikant gamtines dujas).

4. Gamtinių dujų įstatymo (2000 m. spalio 10 d. redakcija) 5 straipsnyje „Licencijos“ buvo nustatyta:

„1. Dujų įmonės privalo turėti licenciją šioms veiklos rūšims:

- 1) perdavimui;
- 2) paskirstymui;
- 3) laikymui;
- 4) tiekimui.

2. Licencijos perduoti, paskirstyti ir laikyti dujas išduodamos dujų sistemas nuosavybės teise turinčioms ar kitais teisėtai būdais jas naudojančioms įmonėms.

3. Licencijas išduoda, sustabdo, panaikina bei licencijuojamą veiklą kontroliuoja Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (toliau – Komisija). Licencijavimo taisykles nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.

4. Licencijų nereikia dujų savininkui dujoms transportuoti tranzitu per šalies teritoriją ir dujoms, naudojamoms kaip žaliava, tiekti.“

5. Gamtinių dujų įstatyme (2000 m. spalio 10 d. redakcija) buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį įmonės, siekiančios užsiimti gamtinių dujų perdavimu, paskirstymu, laikymu ir tiekimu, turėjo gauti licenciją; taigi iš esmės išliko iki šio įstatymo įsigaliojimo buvusi leidimų užsiimti energetine veikla sistema.

6. Gamtinių dujų įstatymas (2000 m. spalio 10 d. redakcija) buvo keičiamas ir papildomas Seimo 2001 m. birželio 19 d. priimtu Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo 2, 5, 8, 12, 15, 20, 21, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu, įsigaliojusiu 2001 m. liepos 1 d., 2002 m. birželio 4 d. priimtu Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymu, įsigaliojusiu 2002 m. birželio 21 d., ir 2003 m. sausio 28 d. priimtu Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo 20 straipsnio pakeitimo įstatymu, įsigaliojusiu 2003 m. vasario 19 d., tačiau Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2000 m. spalio 10 d. redakcija), ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, pakeista ar papildyta nebuvo.

7. Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas aiškintinas kitų Gamtinių dujų įstatymo (2000 m. spalio 10 d. redakcija) nuostatų bei Energetikos įstatymo (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) nuostatų kontekste.

7.1. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos šios Gamtinių dujų įstatymo (2000 m. spalio 10 d. redakcija) nuostatos:

– „Sistema – dujų įmonei nuosavybės teise priklausantis ir (arba) dujų įmonės valdomas magistralinis dujotiekis ir (arba) skirstomasis tinklas, ir (arba) suskystintų gamtinių dujų įrenginiai, įskaitant kitus šios ir susijusių įmonių įrenginius, skirtus teikti papildomas paslaugas, reikalingas dujoms perduoti ir paskirstyti“ (2 straipsnio 15 dalis);

– „Perdavimas – dujų transportavimas magistraliniu dujotiekiu vartotojams ir į laikymo vietas“ (2 straipsnio 3 dalis);

– „Paskirstymas – dujų transportavimas skirstomuoju tinklu, siekiant pristatyti jas vartotojams“ (2 straipsnio 5 dalis);

– „Laikymas – dujų sandėliavimas bei saugojimas dujų talpykloje“ (2 straipsnio 9 dalis);

– „Perdavimo ir paskirstymo sistemos, dujų talpyklos, suskystintų dujų įrenginiai turi atitikti projektavimo, statybos, eksploatavimo reikalavimus, kad būtų užtikrintas sistemų, talpyklų, įrenginių suderinamumas ir saugi veikla. <...>“ (4 straipsnio 1 dalis);

– „Dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo įmonės turi eksploatuoti ir plėtoti dujų sistemas taip, kad jos veiktų saugiai, efektyviai ir kad būtų užtikrinta aplinkos apsauga“ (9 straipsnio 1 dalis); „Perdavimo, paskirstymo, laikymo įmonėms draudžiama diskriminuoti sistemos naudotojus, atskirų kategorijų vartotojus kitų vartotojų ar su šiomis įmonėmis susijusių įmonių naudai“ (9 straipsnio 2 dalis); „Kai dujų įmonės nutraukia savo veiklą ar (ir) kyla grėsmė saugiam vartotojų aprūpinimui dujomis, Vyriausybė turi teisę priimti sprendimą dėl įmonės valdymo perėmimo ar turto išpirkimo“ (9 straipsnio 3 dalis);

– „Dujų perdavimo sistemos, laikymo statiniai bei įrenginiai, terminalai įrengiami vadovaujantis Nacionalinės energetikos strategijos, Vyriausybės programos nuostatomis, parengus atitinkamus plėtros projektus. Vyriausybė arba jos įgaliota institucija priima sprendimus dėl magistralinio dujotiekio ar (ir) saugyklos įrengimo, kurie reikalingi dujų tiekimo saugumui užtikrinti. <...>“ (15 straipsnio 1 dalis); „Leidimas tiesti valstybės sieną kertantį magistralinį dujotiekį išduodamas tik Lietuvos Respublikos Vyriausybės pritarimu. Leidimai perdavimo ir paskirstymo sistemoms įrengti neišduodami, jeigu neišnaudojami esami pajėgumai“ (15 straipsnio 2 dalis); „Dujų įmonės prijungia prie savo sistemų kitų dujų įmonių, vartotojų sistemas, jeigu yra pakankamas sistemos našumas, įvykdytos techninės sąlygos, taip pat jeigu prijungimas nesutrukdys dujų įmonėms vykdyti šio įstatymo nustatytus įpareigojimus. Jeigu sistemos našumo nepakanka būsimiems vartotojo dujų poreikiams tenkinti, dujų įmonė esant techninėms galimybėms privalo našumą padidinti. Prisijungiančios dujų įmonės ir vartotojai padengia prijungimo išlaidas, o jeigu reikia, ir sistemos našumo padidinimo išlaidas. Prijungimo išlaidų dydį nustato prijungiančios perdavimo ir paskirstymo įmonės, suderinusios su Komisija“ (15 straipsnio 3 dalis).

7.2. Energetikos įstatymas (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) skirtas bendrai energetikos veiklai, energetikos plėtojimo ir valdymo pagrindams, efektyviam energijos ir energijos išteklių vartojimui reglamentuoti (1 straipsnio 1 dalis), o atskirų energetikos sektorių veiklos ir energetikos įmonių bei vartotojų santykių ypatumus nustato kiti įstatymai, kurių nuostatos, reglamentuojančios energetikos veiklą, galioja tiek, kiek neprieštarauja šiam įstatymui (1 straipsnio 1, 2 dalys).

7.2.1. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinos šios Energetikos

įstatymo (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) nuostatos:

- „Šiame įstatyme energijai priskiriamos ir gamtinės dujos“ (2 straipsnio 3 dalis);
- „Energetikos objektai – <...>; gamtinių dujų sistemos; gamtinių dujų saugyklos; suskystintųjų gamtinių dujų importo, eksporto terminalai bei saugyklos; <...>“ (2 straipsnio 12 dalis);
- „Valstybinės svarbos energetikos objektai – <...>; magistraliniai dujotiekiai; 25 000 000 m³ ir didesnės gamtinių dujų saugyklos; suskystintųjų gamtinių dujų importo terminalai bei saugyklos; <...>“ (2 straipsnio 13 dalis);
- „Vyriausybė ar jos įgaliotos institucijos, vykdydamos valstybinį energetikos valdymą: <...> 3) tvirtina energetikos veiklos licencijavimo taisykles; <...>“ (5 straipsnio 2 dalies 3 punktas);
- „Energetikos objektai statomi Statybos įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo, Aplinkos apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. <...>“ (11 straipsnio 1 dalis); „<...> Energetikos įmonės, perduodančios, skirstančios energiją, plėtoja energetikos perdavimo, skirstymo objektus jų veikimo teritorijoje“ (11 straipsnio 2 dalis);
- „Energetikos įmonės vykdo veiklą tokiu būdu, kad užtikrintų saugią, efektyvią, aplinką tausojančią energijos gamybą, tiekimą, perdavimą, skirstymą iki patiektos energijos apskaitos prietaiso sujungimo su vartotojo sistema vietos, neviršydamos nustatytų valstybės reguliuojamų kainų. <...>“ (12 straipsnio 1 dalis); „Energetikos įmonės savo veikimo teritorijoje nustatyta tvarka prijungia energijos gamintojų, vartotojų energiją gaminančius ir (arba) naudojančius įrenginius prie veikiančių energijos perdavimo ar skirstymo tinklų. Prijungimo išlaidas pagal nustatytus įkainius padengia atitinkami gamintojai arba vartotojai. Prijungimo darbai atliekami pagal energetikos įmonės ir energijos gamintojo arba vartotojo sutartį, kurią sudaryti yra privaloma“ (12 straipsnio 3 dalis); „Energetikos įmonės, nuosavybės teise turinčios ar kitais teisėtais būdais valdančios energijos perdavimo ar skirstymo tinklus ir sistemas, nustatyta tvarka privalo trečiajai šaliai suteikti perdavimo ar skirstymo paslaugas objektyviomis, nediskriminuojančiomis sąlygomis, atsižvelgdamos į technines tinklų bei sistemų galimybes“ (12 straipsnio 4 dalis);
- „Energijos perdavimo, skirstymo įmonių veiklos teritorija nustatoma licencijose“ (13 straipsnio 1 dalis).
- „Energetikos veiklai gali būti nustatomos licencijos arba leidimai. Licencijuojamos veiklos rūšis nustato energetikos sektorių ir kiti įstatymai. Veiklos rūšių, kurioms reikalingas leidimas, sąrašą tvirtina Vyriausybė“ (16 straipsnio 1 dalis); „Energetikos veikla be licencijos ar leidimo, jeigu jie yra nustatyti, draudžiama“ (16 straipsnio 2 dalis).

7.2.2. Energetikos įstatymas (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) buvo keičiamas ir papildomas Seimo 2003 m. birželio 24 d. priimtu Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 6, 12, 16, 17, 18 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu, kuris įsigaliojo 2003 m. liepos 10 d., 2005 m.

lapkričio 15 d. priimtu Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 1, 5, 20 straipsnių papildymo ir įstatymo papildymo priedu įstatymu, kuris įsigaliojo 2006 m. sausio 1 d., 2007 m. gegužės 3 d. priimtu Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 5, 19, 20 straipsnių ir įstatymo priedo pakeitimo ir papildymo įstatymu, kuris įsigaliojo 2007 m. gegužės 19 d., 2008 m. lapkričio 6 d. priimtu Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 2, 4, 6, 16, 17, 21, 27, 28 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo 7¹ straipsniu įstatymu, kuris įsigaliojo 2009 m. sausio 1 d. (išskyrus įstatyme nurodytą išimtį), 2009 m. sausio 12 d. priimtu Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 4, 6, 7, 8, 10, 17, 18, 24 ir 25 straipsnių pakeitimo įstatymu, kuris įsigaliojo 2009 m. vasario 1 d.

Pažymėtina, kad po Energetikos įstatymo (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) pakeitimų ir papildymų šio įstatymo 5 straipsnio 2 dalies buvęs 12 punktą (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) tapo 13 punktu (2005 m. lapkričio 15 d. redakcija), o vėliau – 14 punktu (2007 m. gegužės 3 d. redakcija); 16 straipsnyje (2003 m. birželio 24 d. redakcija) *inter alia* nustatyta, kad energetikos (*inter alia* gamtinių dujų) veiklai, be licencijų ar leidimų, gali būti įstatymais nustatyti ir atestatai, taip pat kad įmonės, eksploatuojančios energetikos (*inter alia* gamtinių dujų veiklos) įrenginius, turi būti atestuotos; be to, 1 straipsnio 3 dalyje (2005 m. lapkričio 15 d. redakcija) nurodyta, kad šio įstatymo nuostatos suderintos su Europos Sąjungos teisės aktais, nurodytais įstatymo priede (2005 m. lapkričio 15 d., 2007 m. gegužės 3 d. redakcijos). Įvertinus minėtus Energetikos įstatymo (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) pakeitimus ir papildymais nustatytą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad su ginčijamu teisiniu reguliavimu, nustatytu Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija), susijusios šio įstatymo nuostatos (Energetikos įstatymo 1 straipsnis, 2 straipsnio 3, 12, 13, 19 dalys, 5 straipsnio 2 dalis, 11, 12, 13, 16 straipsniai) iš esmės nekito.

8. Apibendrinant nurodytas Gamtinių dujų įstatymo (2000 m. spalio 10 d. redakcija) ir Energetikos įstatymo (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) nuostatas darytinos šios su ginčijamu teisiniu reguliavimu susijusios išvados:

– gamtinių dujų transportavimas magistraliniu dujotiekiu vartotojams ir į laikymo vietas (perdavimas), dujų transportavimas skirstomuoju tinklu siekiant pristatyti jas vartotojams (paskirstymas) ir dujų sandėliavimas bei saugojimas dujų talpykloje (laikymas) buvo (yra) licencijuojama ūkinė veikla; be licencijos tokios veiklos rūšys buvo (yra) draudžiamos;

– Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija licencijas perduoti, paskirstyti ir laikyti dujas galėjo išduoti tik *inter alia* toms įmonėms, kurios arba nuosavybės teise turėjo būtinas atitinkamai veiklai vykdyti dujų sistemas (magistralinius dujotiekius, skirstomuosius tinklus, dujų talpyklas ir kt.), arba minėtas sistemas valdė kitais teisėtais būdais;

– licencijose nurodoma veiklos teritorija, kurioje dujų įmonės galėjo (gali) perduoti ir skirstyti gamtines dujas; šioje teritorijoje užsiimti atitinkama veikla galėjo (gali) tik ta įmonė, kuriai

išduota licencija;

- licencijoje nurodytoje veiklos teritorijoje dujų įmonės, perduodančios ir skirstančios dujas, privalėjo (privalo) plėtoti dujų perdavimo ir skirstymo objektus; dujų įmonės privalėjo (privalo) prijungti prie savo sistemų kitų dujų įmonių sistemas; jeigu sistemos našumo nepakanka būsimiems vartotojo dujų poreikiams tenkinti, dujų įmonė esant techninėms galimybėms privalėjo (privalo) našumą padidinti;

- dujų sistemos statomos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka; leidimai dujų perdavimo ir paskirstymo sistemoms įrengti neišduodami, jeigu neišnaudojami esami pajėgumai;

- dujų įmonės, turinčios teisę užsiimti dujų perdavimo, paskirstymo ir laikymo veikla, dujų sistemas privalėjo (privalo) eksploatuoti taip, kad jos veiktų saugiai, efektyviai ir kad būtų užtikrinta aplinkos apsauga.

9. Minėta, kad pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas *inter alia* prašo ištirti Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalies (2000 m. spalio 10 d. redakcija) atitikti Konstitucijos 46, 54 straipsniams.

10. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 46 straipsnyje įtvirtinti principai sudaro vieną visumą – šalies ūkio konstitucinį pagrindą, todėl visų šio straipsnio dalių nuostatos yra tarpusavyje susijusios ir viena kitą papildo; tarp jose įtvirtintų principų yra pusiausvyra, kiekvienas jų aiškintinas nepaneigiant kitų, o pažeidus kurioje nors vienoje straipsnio dalyje esančią teisės normą yra pažeidžiamos ar sudaromos prielaidos pažeisti ir kitose šio straipsnio dalyse išdėstytas teisės normas.

10.1. Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Lietuvos ūkis grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva – tai teisinių galimybių visuma, sudaranti prielaidas asmeniui savarankiškai priimti jo ūkinei veiklai reikalingus sprendimus, suponuojanti *inter alia* sutarčių sudarymo laisvę, sąžiningos konkurencijos laisvę, galimybes nekliudomai pertvarkyti ūkio subjektus, keisti jų veiklos pobūdį taip, kad nebūtų trukdoma, reaguojant į rinkos pokyčius, steigti naujus ūkio subjektus ar likviduoti esančiuosius; ji yra neatsiejama nuo galimybės asmeniui, norinčiam užsiimti ūkine veikla arba, priešingai, norinčiam ja nebeužsiimti, be dirbtinių kliūčių patekti į rinką ir be dirbtinių kliūčių iš jos pasitraukti.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad ūkinės veiklos laisvė nėra absoliuti, asmuo ja naudojasi laikydamasis tam tikrų privalomų reikalavimų, apribojimų. Kita vertus, pagal Konstituciją valstybė negali neribotai kištis į asmens ūkinę veiklą, todėl nustatomais apribojimais neleistina paneigti tokių esminių ūkinės veiklos laisvės nuostatų, kaip ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumas, sąžininga konkurencija ir kt. (Konstitucinio Teismo 1995 m. balandžio 20 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. gegužės 31 d., 2009 m. kovo 2 d. nutarimai).

10.2. Konstitucijos 46 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valstybė remia visuomenei naudingas ūkines pastangas ir iniciatyvą. Ši nuostata, kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, suponuoja valstybės ir savivaldybių institucijų, pareigūnų pareigą jokiais savo sprendimais ar veiksmais nekliudyti reikštis ir plėtotis asmenų iniciatyvai, jei ji nėra žalinga visuomenei. Kartu ši nuostata sudaro konstitucines teises prielaidas galimam diferencijuotam ūkinės veiklos teisiniui reguliavimui, kurio pagrindinis kriterijus – bendra tautos gerovė. Diferencijuotas teisinis reguliavimas, kai jis taikomas tam tikroms vienodais požymiais pasižyminčioms asmenų grupėms, jeigu juo siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų arba jeigu tam tikrų ribojimų ar sąlygų nustatymas yra susijęs su reguliuojamų visuomeninių santykių ypatumais, savaime nėra laikytinas diskriminaciniu (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. gegužės 31 d. nutarimai).

10.3. Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs: Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies formuluotė „valstybė reguliuoja ūkinę veiklą“ reiškia ne valstybės teisę savo nuožiūra administruoti visą ar tam tikrą ūkinę veiklą, bet jos teisę nustatyti ūkinės veiklos teisinį reguliavimą, *inter alia* ūkinės veiklos sąlygų, ribojimų (draudimų) nustatymą, procedūrų reglamentavimą teisės aktuose (2005 m. gegužės 13 d., 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, turi laikytis asmens ir visuomenės interesų derinimo principo, užtikrinti ir privataus asmens (ūkinės veiklos subjekto), ir visuomenės interesus, siekti ne atskirų asmenų gerovės, bet būtent bendros tautos gerovės, kuri neturi būti priešpriešinama paties ūkio subjekto, kurio veikla yra reguliuojama, taip pat asmenų, įsteigusių, valdančių tą ūkio subjektą arba kitaip su juo susijusių, gerovei, jų teisėms ir teisėtiems interesams; ūkinės veiklos tarnavimu tautos gerovei negalima grįsti ar pateisinti tokio jos reguliavimo, kuriuo tam tikro ūkio subjekto teisės ir teisėti interesai ribojami daugiau nei būtina viešajam interesui užtikrinti, ūkio subjektams būtų sudarytos nepalankios, nevienodos ūkininkavimo sąlygos, varžoma jų iniciatyva, nesudaromos galimybės jai reikštis.

Ūkinės veiklos reguliavimas paprastai yra susijęs su ūkinės veiklos sąlygų nustatymu, tam tikrų procedūrų reglamentavimu, ūkinės veiklos kontrole, taip pat su tam tikrais šios veiklos ribojimais ar draudimais (Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d., 2008 m. kovo 5 d., 2008 m. birželio 30 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją riboti asmens teisės ir laisvės, taip pat ir ūkinės veiklos laisvę galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei esmė; yra laikomasi

konstitucinio proporcingumo principo.

10.4. Konstitucijos 46 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad įstatymas draudžia monopolizuoti gamybą ir rinką, saugo sąžiningos konkurencijos laisvę.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, jog nuostata „Įstatymas draudžia monopolizuoti gamybą ir rinką“ reiškia, kad negalima įvesti monopolio, t. y. negalima įstatymu suteikti ūkio subjektui išimtinių teisių veikti kurioje nors ūkio srityje, dėl ko ši sritis būtų monopolizuota, tačiau draudimas monopolizuoti gamybą ir rinką nereiškia, kad yra draudžiama tam tikromis aplinkybėmis įstatyme konstatuoti monopolijos konkrečioje ūkinės veiklos srityje buvimą ar kitaip atspindėti faktinius monopolinius santykius ir juos atitinkamai reguliuoti, t. y. sudaryti teisinės prielaidas taikyti monopolininkui atitinkamus reikalavimus (apimančius *inter alia* diskriminacinių kainų nustatymo ribojimą, monopolinės rinkos prekių kainų dydžių, tarifų valstybinį reglamentavimą, prekių kokybės reikalavimų monopoliniam ūkio subjektui nustatymą, taip pat valstybės institucijų vykdomą kontrolę, kaip ūkio subjektai laikosi nustatytų reikalavimų) ginant kitų ūkio subjektų bei vartotojų teises ir teisėtus interesus.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad sąžiningos konkurencijos apsauga yra pagrindinis būdas užtikrinti asmens ir visuomenės interesų darną reguliuojant ūkinę veiklą, sukurti ūkio, kaip sistemos, savireguliaciją, skatinančią optimaliai paskirstyti ekonominius išteklius, veiksmingai juos panaudoti, didinti ekonominį augimą ir kelti vartotojų gerovę. Konstitucinė sąžiningos konkurencijos apsaugos garantija įpareigoja valstybės valdžios, savivaldybių institucijas teisinėmis priemonėmis užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę; tokios priemonės – tai ūkio subjektų susitarimų, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, draudimas, piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi draudimas, rinkos koncentracijos kontrolė bei atitinkami koncentracijos draudimai, nesąžiningos konkurencijos draudimas, įstatymuose nustatytų sąžiningos konkurencijos apsaugos taisyklių laikymosi kontrolė, atsakomybė už jų pažeidimus (Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d., 2002 m. balandžio 9 d., 2003 m. kovo 17 d., 2004 m. sausio 26 d., 2009 m. kovo 2 d. nutarimai).

10.5. Konstitucijos 46 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad valstybė gina vartotojo interesus. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, jog ši nuostata suponuoja tai, kad teisės normomis turi būti nustatytos įvairios vartotojų interesų gynimo priemonės, valstybės institucijos turi kontroliuoti, kaip ūkio subjektai tokių priemonių laikosi, o jeigu tam tikrų ūkio santykių srityje gamyba ar rinka yra sukonzentruotos, valstybės valdžios institucijoms tenka pareiga nustatyti papildomą teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų vartotojų interesų apsaugą.

11. Valstybė ūkinę veiklą turi reguliuoti taip, kad *inter alia* būtų užtikrintas ir Konstitucijos 54 straipsnyje įtvirtintas viešasis interesas – natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga bei gamtos išteklių racionalus naudojimas,

atkūrimas ir gausinimas, kurį garantuoti yra valstybės konstitucinė priedermė (Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. kovo 14 d. nutarimai).

12. Sprendžiant, ar Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2000 m. spalio 10 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijos 46 straipsniui, pažymėtina, kad, kaip konstatuota šiame nutarime, licencijos perduoti, paskirstyti ir laikyti dujas galėjo būti išduodamos *inter alia* toms įmonėms, kurios arba nuosavybės teise turėjo būtinas atitinkamai veiklai vykdyti dujų sistemas (magistralinius dujotiekius, skirstomuosius tinklus, dujų talpyklas ir kt.), arba minėtas sistemas valdė kitais teisėtais būdais, o konkrečioje teritorijoje užsiimti dujų perdavimo ir paskirstymo veikla galėjo tik ta įmonė, kuriai išduota atitinkama licencija. Taigi ginčijamu teisiniu reguliavimu teisė užsiimti ūkine veikla – dujų perdavimu, paskirstymu ir laikymu – buvo siejama su tam tikromis sąlygomis, *inter alia* atitinkamų dujų sistemų turėjimu ar teisėtu jų naudojimu ir licencijos užsiimti konkrečia veiklos rūšimi turėjimu.

Šiame nutarime minėta, kad pagal Gamtinių dujų įstatymą (2000 m. spalio 10 d. redakcija) licencijoje nurodytoje veiklos teritorijoje dujų įmonės, perduodančios ir skirstančios dujas, privalėjo plėtoti dujų perdavimo ir paskirstymo objektus; leidimai dujų perdavimo ir paskirstymo sistemoms įrengti nebuvo išduodami, jeigu nebuvo išnaudoti esami pajėgumai; dujų įmonės privalėjo prijungti prie savo sistemų kitų dujų įmonių sistemas; jeigu sistemos našumo nepakako būsimiems vartotojų dujų poreikiams tenkinti, dujų įmonė esant techninėms galimybėms privalėjo padidinti našumą; dujų sistemos buvo statomos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

Šiame nutarime minėta ir tai, kad pagal Konstituciją valstybė turi teisę nustatyti ūkinės veiklos teisinį reguliavimą, *inter alia* ūkinės veiklos sąlygas, ribojimus (draudimus), procedūrų reglamentavimą teisės aktuose, tačiau, nustatydama tokius apribojimus, negali paneigti tokių esminių ūkinės veiklos laisvės nuostatų kaip ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumas, sąžininga konkurencija ir kt.; negalima įstatymu suteikti ūkio subjektui išimtinių teisių veikti kurioje nors ūkio srityje, kad ši sritis būtų monopolizuota; valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, turi laikytis asmens ir visuomenės interesų derinimo principo, užtikrinti ir privataus asmens (ūkinės veiklos subjekto), ir visuomenės interesus, siekti ne atskirų asmenų gerovės, bet būtent bendros tautos gerovės.

Pažymėtina, kad Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas buvo taikomas visoms įmonėms, siekiančioms gauti licenciją verstis gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo ir laikymo veikla tam tikroje teritorijoje, todėl tokiu teisiniu reguliavimu nebuvo paneigiamas ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumas. Pažymėtina ir tai, kad reikalavimas įmonėms, siekiančioms gauti licenciją verstis dujų perdavimo, paskirstymo ir laikymo veikla, nuosavybės teise turėti ar kitais teisėtais būdais naudoti dujų sistemas, buvo natūralus ir būtinas licencijuojamai gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo ir

laikymo veiklai, kuri be šių sistemų iš viso negalima. Todėl nėra pakankamo teisinio pagrindo teigti, kad Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu buvo paneigta sąžiningos konkurencijos laisvė, galimybė asmeniui, norinčiam užsiimti minėta ūkine veikla, patekti į rinką, buvo nukrypta nuo konstitucinio proporcingumo principo.

Taip pat pažymėtina, kad tam tikrų minėtų ūkinės veiklos – dujų perdavimo, paskirstymo ir laikymo – sąlygų nustatymas savaime negali būti vertinamas kaip prielaidų monopolizuoti rinką sudarymas. Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) nustatyta sąlyga licencijai perduoti, paskirstyti ir laikyti dujas gauti – dujų sistemas nuosavybės teise turėti ar kitais teisėtai būdais jas naudoti – nebuvo savitikslių. Tokiu teisiniu reguliavimu buvo siekiama užtikrinti specifinės ūkinės veiklos rūšies – gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo – tinkamą vykdymą, vartotojų aprūpinimo gamtinėmis dujomis saugumą, patikimumą, nepertraukiamumą, taigi vienodai užtikrinti dujų vartotojų interesus. Todėl nėra pakankamo teisinio pagrindo teigti ir tai, kad ginčijamu Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu buvo nukrypta nuo iš Konstitucijos 46 straipsnio kylančio draudimo monopolizuoti gamybą ir rinką, buvo nepaisoma konstitucinio imperatyvo reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei, buvo sudarytos prielaidos pažeisti vartotojų interesus.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) nustatytu ir šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamu teisiniu reguliavimu nebuvo pažeisti iš Konstitucijos 46 straipsnio kylantys imperatyvai.

13. Sprendžiant, ar Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2000 m. spalio 10 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijos 54 straipsniui, pažymėtina, kad, kaip minėta šioje konstitucinės justicijos byloje, reguliuodama ūkinę veiklą valstybė turi garantuoti iš Konstitucijos 54 straipsnio kylantį viešąjį interesą – natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsaugą bei užtikrinti gamtos išteklių racionalų naudojimą, atkūrimą ir gausinimą.

Tuo tarpu Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) buvo nustatytas reikalavimas įmonėms, kurioms išduodamos licencijos perduoti, paskirstyti ir laikyti dujas, nuosavybės teise turėti ar kitais teisėtai būdais naudoti dujų sistemas. Taigi Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) reguliuojami kitokio pobūdžio santykiai nei tie, kurie reguliuojami Konstitucijos 54 straipsnyje. Kita vertus, Gamtinių dujų įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) buvo nustatytas reikalavimas dujų įmonėms, turinčioms teisę užsiimti dujų perdavimo, paskirstymo ir laikymo veikla, dujų sistemas eksploatuoti taip, kad jos veiktų saugiai, efektyviai ir kad būtų užtikrinta aplinkos apsauga.

Taigi nėra pagrindo teigti, kad Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu buvo nukrypstama nuo Konstitucijos 54 straipsnyje įtvirtintų gamtinės aplinkos apsaugos imperatyvų.

14. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2000 m. spalio 10 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijos 46, 54 straipsniams.

III

Dėl Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 10 punkto nuostatos „Licencijos perduoti, paskirstyti, laikyti dujas išduodamos tik dujų sistemas nuosavybės teise turinčioms ar kitais teisėtais būdais jas naudojančioms įmonėms“ atitikties Konstitucijos 46, 54 straipsniams.

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje yra ginčijama *inter alia* Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 10 punkto nuostatos atitikties Konstitucijai.

2. Vyriausybė 2001 m. birželio 19 d. priėmė nutarimą Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“, kuris įsigaliojo 2001 m. birželio 23 d. Šio nutarimo 1 punktu buvo patvirtintos Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklės, kurios pagal nutarimo 3 punktą įsigaliojo 2001 m. liepos 1 d.

3. Taisyklių 10 punkte buvo nustatyta:

„Licencijos perduoti, paskirstyti, laikyti dujas išduodamos tik dujų sistemas nuosavybės teise turinčioms ar kitais teisėtais būdais jas naudojančioms įmonėms.

Licencijos tiekti dujas gali būti išduodamos įmonėms, kurių įstatinis kapitalas yra ne mažesnis kaip 10 procentų metinio jų tiekiamų dujų kiekio, išreikšto jų pirkimo kaina. Be to, licencijas tiekti dujas pageidaujančios gauti įmonės turi apdrausti tiekiamų dujų kiekius Lietuvos Respublikoje veikiančiose draudimo įmonėse.“

4. Vyriausybė 2002 m. rugpjūčio 10 d. priėmė nutarimą Nr. 1256 „Dėl Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, kuris įsigaliojo 2002 m. rugpjūčio 15 d. Šio nutarimo 1 punktu buvo pakeista Taisyklių 10 punkto antroji pastraipa (2001 m. birželio 19 d. redakcija) ir ji išdėstyta taip: „Licencijos perduoti, paskirstyti, laikyti, tiekti dujas išduodamos įmonėms, kurių įstatinis kapitalas – vienas milijonas ar daugiau litų.“

5. Vyriausybė 2003 m. gegužės 14 d. priėmė nutarimą Nr. 593 „Dėl Vyriausybės 2001 m.

birželio 19 d. nutarimo Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, kuris įsigaliojo 2003 m. gegužės 16 d. Šio nutarimo 7 punktu Taisyklių 10 punktą (2002 m. rugpjūčio 10 d. redakcija) buvo papildytas šia pastraipa:

„Komisija sprendimą išduoti ar pakeisti licenciją grindžia gautų dokumentų, nurodytų šių taisyklių 16 punkte, pagrindu. Pagal dokumentuose pateiktus duomenis turi būti įvertintas įmonės technologinis, finansinis ir vadybinis pajėgumas, leidžiantis vykdyti licencijuojamą veiklą. Komisija nustato šių pajėgumų įvertinimo tvarką.“

6. Minėtais Vyriausybės nutarimais keičiant ir papildant Taisyklių 10 punktą šio punkto nuostata „Licencijos perduoti, paskirstyti, laikyti dujas išduodamos tik dujų sistemas nuosavybės teise turinčioms ar kitais teisėtais būdais jas naudojančioms įmonėms“, ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, pakeista ar papildyta nebuvo.

7. Paminėtina, kad Vyriausybė 2007 m. gruodžio 5 d. priėmė nutarimą Nr. 1304 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“, kuris įsigaliojo 2007 m. gruodžio 16 d. Šio nutarimo 1 punktu buvo patvirtintos Gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo ir tiekimo licencijavimo taisyklės, o 3 punktu – Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintos Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklės (2001 m. birželio 19 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) buvo pripažintos netekusiomis galios.

8. Minėta, kad Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) buvo nustatyta: „Licencijos perduoti, paskirstyti ir laikyti dujas išduodamos dujų sistemas nuosavybės teise turinčioms ar kitais teisėtais būdais jas naudojančioms įmonėms.“

9. Minėta ir tai, kad Taisyklių 10 punkte *inter alia* buvo nustatyta: „Licencijos perduoti, paskirstyti, laikyti dujas išduodamos tik dujų sistemas nuosavybės teise turinčioms ar kitais teisėtais būdais jas naudojančioms įmonėms.“ Taigi Taisyklių 10 punkto nuostatoje, ginčijamoje šioje konstitucinės justicijos byloje, buvo nustatytas analogiškas teisinis reguliavimas, kaip ir šioje byloje ginčijamoje Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija).

10. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2000 m. spalio 10 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijos 46, 54 straipsniams.

11. Konstatavus, kad Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2000 m. spalio 10 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijos 46, 54 straipsniams, konstatuotina ir tai, kad Konstitucijos 46, 54 straipsniams neprieštaravo ir Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių

10 punkto nuostata „Licencijos perduoti, paskirstyti, laikyti dujas išduodamos tik dujų sistemas nuosavybės teise turinčioms ar kitais teisėtais būdais jas naudojančioms įmonėms“.

IV

Dėl Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostatos „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ atitikties Konstitucijos 5 straipsniui, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsnio 1, 2 dalims, 46 straipsnio 1, 4 dalims, 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 daliai (2002 m. gegužės 16 d. redakcija), Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai (2000 m. spalio 10 d. redakcija), Civilinio kodekso 1.2 straipsnio 2 daliai (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 1.3 straipsnio 3 daliai (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 2.80 straipsniui (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 2.80 straipsniui, Konkurencijos įstatymo 4 straipsniui (1999 m. kovo 23 d. redakcija).

1. Vyriausybė 2002 m. gruodžio 23 d. priėmė nutarimą Nr. 2091 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ papildymo“, kuris įsigaliojo 2002 m. gruodžio 28 d. Šiuo nutarimu Taisyklių 37 punktą buvo papildytas *inter alia* nuostata: „37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba.“

2. Vyriausybė 2003 m. liepos 15 d. priėmė nutarimą Nr. 908 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, kuris įsigaliojo 2003 m. liepos 19 d. Šiuo nutarimu Taisyklių 37.9 punktą pripažintas netekusiu galios.

3. Konstatuotina, kad Taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“, ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį nuo 2002 m. gruodžio 28 d. dujų tiekimo įmonės buvo įpareigosios laisviesiems vartotojams nustatyti dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip Komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba. Taigi šiuo Vyriausybės nutarimu buvo nustatyta, kad dujų tiekimo laisviesiems vartotojams kainos yra reguliuojamos.

4. Minėta, kad pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas prašo ištirti

Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostatos „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ atitiktį Konstitucijos 5 straipsniui, 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsnio 1, 2 dalims, 46 straipsnio 1, 4 dalims, 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 daliai (2002 m. gegužės 16 d. redakcija), Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai (2000 m. spalio 10 d. redakcija), Civilinio kodekso 1.2 straipsnio 2 daliai (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 1.3 straipsnio 3 daliai (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 2.80 straipsniui (2000 m. liepos 18 d. redakcija), Konkurencijos įstatymo 4 straipsniui (1999 m. kovo 23 d. redakcija).

5. Pažymėtina, kad Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimas Nr. 743, kuriuo buvo patvirtintos Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklės, priimtas vadovaujantis *inter alia* Gamtinių dujų įstatymo (2000 m. spalio 10 d. redakcija) 5 straipsniu. Minėta, kad šio straipsnio 3 dalyje buvo *inter alia* nustatyta: „Licencijavimo taisyklės nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.“ Taigi Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimas Nr. 743 buvo skirtas Gamtinių dujų įstatymui įgyvendinti, todėl sprendžiant, ar šiuo nutarimu patvirtintų Taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata, ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, neprieštaravo Konstitucijai, pirmiausia būtina išsiaiškinti, ar ši nuostata neprieštaravo Gamtinių dujų įstatymui.

6. Šiame nutarime konstatuota, kad bendrieji energetikos veiklos klausimai reglamentuojami Energetikos įstatyme (2002 m. gegužės 16 d. redakcija), o atskirų energetikos sektorių veiklos ir energetikos įmonių bei vartotojų santykių ypatumai nustatyti kituose įstatymuose, kurių nuostatos, reglamentuojančios energetikos veiklą, galioja tiek, kiek neprieštarauja Energetikos įstatymui (Energetikos įstatymo 1 straipsnio 1, 2 dalys). Šiame kontekste paminėtina, kad vienas iš tokių įstatymų, reglamentuojančių energetikos veiklos ypatumus gamtinių dujų sektoriuje, buvo (yra) Gamtinių dujų įstatymas.

6.1. Pagal Energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 dalį (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) energetikos sektoriuje yra sutartinės ir valstybės reguliuojamos kainos; kainos reguliuojamos tvirtinant paslaugos ar energijos kainas, nustatant jų viršutines ribas ar reguliavimo tvarką; valstybės reguliuojamų kainų nomenklatūra ir reguliavimo principai nustatomi energetikos sektorių įstatymuose. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad valstybės reguliuojamų kainų nomenklatūra ir reguliavimo principai gamtinių dujų sektoriuje buvo (yra) nustatyti Gamtinių dujų įstatyme.

6.2. Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) *inter alia* buvo nustatyta:

„1. Dujų sektoriuje reguliuojamos šios kainos:

- 1) perdavimo;
- 2) paskirstymo;
- 3) laikymo;
- 4) dujų kainos reguliuojamiesiems vartotojams.

2. Viršutines dujų perdavimo, paskirstymo ir laikymo kainų ribas trejų metų laikotarpiui nustato Komisija.

3. Viršutines dujų kainų ribas reguliuojamiesiems vartotojams trejų metų laikotarpiui nustato Komisija.

4. Dujų perdavimo, paskirstymo ir laikymo kainas, neviršijančias nustatytą didžiausių kainų, kiekvienais metais nustato dujų įmonės.

5. Reguluojamiesiems vartotojams dujų kainas, neviršijančias didžiausių kainų, kas pusę metų nustato dujų įmonė. <...>“

Šiame kontekste paminėtina, kad pagal Gamtinių dujų įstatymo (2000 m. spalio 10 d. redakcija) 2 straipsnį vartotojas – tai juridinis ir fizinis asmuo bei įmonė, neturinti juridinio asmens teisių, perkantys dujas (22 dalis); laisvas vartotojas – tai vartotojas, turintis teisę laisvai pasirinkti tiekėją (24 dalis); reguliuojamasis vartotojas – tai vartotojas, neturintis teisės pasirinkti tiekėjo (25 dalis); tiekimas – tai dujų pristatymas ir (ar) pardavimas vartotojams (7 dalis).

6.3. Pažymėtina, kad Gamtinių dujų įstatymas Energetikos įstatymo atžvilgiu yra *lex specialis*. Principo *lex specialis derogat legi generali* esmė ta, kad esant bendrosios ir specialiosios normų konkurencijai yra taikoma specialioji norma (Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d., 2008 m. sausio 7 d. nutarimai).

Kadangi Gamtinių dujų įstatymas Energetikos įstatymo atžvilgiu yra *lex specialis* ir būtent Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija) buvo nustatyta dujų sektoriuje reguliuojamų kainų nomenklatūra, konstatuotina, kad kol nebuvo pakeista ar papildyta Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 dalis (2000 m. spalio 10 d. redakcija), galėjo būti reguliuojamos tik dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo kainos ir dujų kainos reguliuojamiesiems vartotojams, o kitos kainos, *inter alia* dujų tiekimo laisviesiems vartotojams kainos, buvo sutartinės (negalėjo būti reguliuojamos).

7. Sprendžiant, ar Taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“, ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, neprieštaravo Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai (2000 m.

spalio 10 d. redakcija), pažymėtina, kad, kaip konstatuota šiame nutarime, ginčijamoje nuostatoje buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį nuo 2002 m. gruodžio 28 d. dujų tiekimo įmonės buvo įpareigosios laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą nustatyti ne didesnę kaip Komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba, t. y. Vyriausybės nutarimu buvo nustatyta, kad dujų tiekimo laisviesiems vartotojams kainos yra reguliuojamos. Šiame nutarime konstatuota ir tai, kad pagal Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 dalį (2000 m. spalio 10 d. redakcija) galėjo būti reguliuojamos tik dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo kainos ir dujų kainos reguliuojamiesiems vartotojams, o kitos kainos, *inter alia* dujų tiekimo laisviesiems vartotojams kainos, buvo sutartinės (negalėjo būti reguliuojamos). Vadinas, teisiniu reguliavimu, nustatytu Taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostatoje „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“, buvo numatyta tai, kas nebuvo numatyta teisiniu reguliavimu, nustatytu Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija). Taigi minėtoje Taisyklių 37.9 punkto nuostatoje nustatytas teisinis reguliavimas konkuravo su nustatytuoju Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje (2000 m. spalio 10 d. redakcija).

Pažymėtina ir tai, kad ginčijamoje Taisyklių 37.9 punkto nuostatoje nustatytas teisinis reguliavimas negalėjo būti grindžiamas Energetikos įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 8 punktu (2002 m. gegužės 16 d. redakcija), kuriame nustatyta, kad Vyriausybė ar jos įgaliotos institucijos, vykdydamos valstybinį energetikos valdymą, įstatymų nustatytais atvejais turi teisę įmonėms, kurios verčiasi energetikos veikla, priskirti viešuosius interesus atitinkančius įpareigojimus, nes, kaip minėta šiame nutarime, Gamtinių dujų įstatymas Energetikos įstatymo atžvilgiu yra *lex specialis* ir būtent jame (t. y. Gamtinių dujų įstatyme) buvo nustatyta dujų sektoriuje reguliuojamų kainų nomenklatūra. Be to, pagal Energetikos įstatymo 2 straipsnio 19 dalį (2002 m. gegužės 16 d. redakcija) viešuosius interesus atitinkantys įpareigojimai – tai įstatymų nustatytais atvejais Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos sprendimu priskiriami privalomi įpareigojimai, susiję su energijos tiekimo saugumu, o Gamtinių dujų įstatyme (2000 m. spalio 10 d. redakcija) nebuvo nustatyta, kad Vyriausybė ar jos įgaliotos institucijos, vykdydamos valstybinį energetikos valdymą, turi teisę įmonėms, kurios verčiasi dujų tiekimu, priskirti kokius nors viešuosius interesus atitinkančius įpareigojimus, susijusius su kainų reguliavimu laisviesiems vartotojams.

Taip pat pažymėtina, jog šioje konstitucinės justicijos byloje esanti medžiaga nesuteikia teisinio pagrindo teigti, kad Vyriausybė, 2002 m. gruodžio 23 d. priimdama nutarimą Nr. 2091 ir Taisyklių 37 punktą „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo“ papildydama nuostata „37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“, įgyvendino Kainų įstatymo 8 straipsnį (1990 m. liepos 26 d.

redakcija), pagal kurią Vyriausybė gali sustabdyti arba apriboti rinkos kainų ir tarifų didėjimą ne ilgesniam kaip 6 mėnesių laikotarpiui, jeigu rinkos kainų ir tarifų dinamika sukelia arba gali sukelti ekonomikos funkcionavimo sutrikimus, kurie pažeidžia valstybės ūkio ir gyventojų interesus.

8. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ prieštaravo Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai (2000 m. spalio 10 d. redakcija).

9. Konstatavęs, kad Taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ prieštaravo Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai (2000 m. spalio 10 d. redakcija), Konstitucinis Teismas toliau netirs, ar ši nuostata neprieštaravo Energetikos įstatymo 15 straipsnio 1 daliai (2002 m. gegužės 16 d. redakcija), Civilinio kodekso 1.2 straipsnio 2 daliai (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 1.3 straipsnio 3 daliai (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 2.80 straipsniui (2000 m. liepos 18 d. redakcija), Konkurencijos įstatymo 4 straipsniui (1999 m. kovo 23 d. redakcija).

10. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Vyriausybė, leisdama teisės aktus, turi laikytis galiojančių įstatymų ir, vykdydama vienus įstatymus, negali pažeisti kitų; Vyriausybės teisės aktuose – poįstatyminiuose teisės aktuose – negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris konkuruotų su nustatytoju įstatymuose. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla tiesiogiai iš Konstitucijos, o esant įstatymų leidėjo pavedimui – ir iš įstatymų bei Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo; svarbu, kad poįstatyminius teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydamą savo įgaliojimų ir kad šie poįstatyminiai teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams (Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d., 2004 m. kovo 5 d., 2006 m. gegužės 31 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas suponuoja ir teisės aktų hierarchiją, *inter alia* tai, kad poįstatyminiai teisės aktai negali prieštarauti įstatymams, konstituciniams įstatymams ir Konstitucijai, kad poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais, kad poįstatyminis teisės aktas yra įstatymo normų taikymo aktas, nepaisant to, ar tas aktas yra vienkartinio (*ad hoc*) taikymo, ar nuolatinio galiojimo. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad jeigu Vyriausybės nutarimuose nustatytas teisinis reguliavimas konkuruotų su nustatytoju

įstatymuose arba nebūtų grindžiamas įstatymais, būtų pažeisti ne tik konstitucinis teisinės valstybės principas bei Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą, bet ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija; taip pat galėtų būti pažeistas konstitucinis valdžių padalijimo principas (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimai).

11. Šiame nutarime konstatuota, kad Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ prieštaravo Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai (2000 m. spalio 10 d. redakcija).

Tai konstatavus, konstatuotina ir tai, kad Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ prieštaravo Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

12. Konstatavęs, kad Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ prieštaravo Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Konstitucinis Teismas toliau netirs, ar ši nuostata neprieštaravo Konstitucijos 7 straipsnio 1 daliai, 23 straipsnio 1, 2 dalims, 46 straipsnio 1, 4 dalims.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalis (2000 m. spalio 10 d. redakcija; Žin., 2000, Nr. 89-2743) neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 10 punkto (Žin., 2001, Nr. 53-1878) nuostata „Licencijos perduoti, paskirstyti, laikyti dujas išduodamos tik dujų sistemas nuosavybės teise turinčioms ar kitais teisėtai būdais jas naudojančioms įmonėms“ neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 „Dėl Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija; Žin., 2002, Nr. 124-5665) nuostata „Įmonė, kuri verčiasi dujų tiekimu, privalo: <...> 37.9. nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba“ prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai (2000 m. spalio 10 d. redakcija).

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Armanas Abramavičius

Toma Birmontienė

Pranas Kuconis

Kęstutis Lapinskas

Zenonas Namavičius

Egidijus Šileikis

Romualdas Kęstutis Urbaitis